

Тадқиқот **uz**

ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

2020

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

conferences.uz

No 19
31 август

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 19-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
23-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
19-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-23**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
19-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-23**

ТОШКЕНТ-2020

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2020]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 19-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 30 август 2020 йил. - Тошкент: Tadqiqot, 2020. - 14 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиши йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга баршиланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илфор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, очимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фарғона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманганд мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

PhD Шакирова Шоҳида Юсуповна (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги "Оила" илмий-амалий тадқиқот маркази)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажида Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Воҳидова Меҳри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобоҳонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чарисев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чарисев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманган мухандислик-курилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманган мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.Ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқовиҷ, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлантириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқовиҷ, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлантириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Сахифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

АГРОПРОЦЕССИНГ РИВОЖЛАНИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ

1. Маткаримова Гулназ Мақсуджановна	
КИЗИЛ (CORNUS.MAS L.) ЎСИМЛИГИНИНГ МОРФОФИЗИОЛОГИК ҲУСУСИЯТЛАРИ ВА ТАРИХИЙ АҲАМИЯТИ.....	7
2. To'rayev Jamil Muxamedjonovich	
О'ZBEKISTON TUPROQ-IQLIM SHAROITIDA SABZAVOTLARNI YETISHTIRISHDA ZICHLASHTIRIB EKISH USULI	9
3. Карим Хидиров, Дилшод Юлдошев	
ЁШ ҚУЁНЛАРНИ ОЗУҚЛАНТИРИШ.....	11

АГРОПРОЦЕССИНГ РИВОЖЛАНИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ

КИЗИЛ (CORNUS.MAS L.) ЎСИМЛИГИНИНГ МОРФОФИЗИОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИ ВА ТАРИХИЙ АҲАМИЯТИ

Маткаримова Гулназ Мақсуджановна
Самарканд давлат тиббиёт институти, ассистент
Телефон: +998(91) 521 24 28
e-mail: cornus_mas@mail.ru

Аннотация: Кизил (Cornus.mas L.) ўсимлиги биологик фаол моддаларнинг манбай бўлиб, уни бизга қимматли озиқ-овқат, иммунитетни мустаҳкамловчи доривор ўсимлик сифатида қарашга имкон беради. Кизил Россия давлатларида, Ўрта Осиёда, Крим ва Кавказда, Марказий ва Шарқий Европада миintaқаларида кенг тарқалган. Кизил (Cornus mas L.) оддий баргли бута ёки кичик дараҳт бўлиб Кизил оиласига мансубдир.

Калит сўзлар: Кизил, профилактика, доривор ўсимликлар, мева, иммунитет, Теофраст, декоратив ўсимлик.

Ўзбекистон Республикасида халқ табобатини ривожлантиришга доир кўшимча чора тадбирлар тўғрисидаги Ўзбекистон Республикасининг Президентининг қарорида шундай дейилган: «Аҳоли саломатлигини таъминлаш, тиббий-санитар ёрдам кўрсатиш, турли хил, айниқса сурункали касалликлар профилактикасида ва уларни даволашда сифат, хавфсизлик ва самарадорлик жиҳатидан амалда синалган халқ табобати муҳим ўрин тутади. Ёввойи ҳолда ўсуви доривор ўсимликларни муҳофаза қилиш, маданий ҳолда етиштириш, қайта ишлаш ва мавжуд ресурслардан оқилона фойдаланиш чора-тадбирлари тўғрисида Ўзбекистон Республикасининг Президентининг қарорида эса Республикада сўнги йилларда доривор ўсимликларни муҳофаза қилиш, табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш, доривор ўсимликлар етиштирадиган плантациялар ташкил қилиш ва уларни қайта иглаш борасида изчил ислоҳотлар амалга оширилмоқда деб таъкидланган. Президентимиз бу қарорларида доривор ўсимликларни тўплаш, уларни олиб кириш, йўқолиб бораётган доривор ўсимликларни сақлаш, плантацияларини яратиш, худудларда фитобарлар ташкил қилишни алоҳида таъкидлаб ўтганлар.

Cornaceae оиласининг вакили баландлиги 3-4 метрдан, 10 метргача боради. Қари дараҳтларнинг диаметри одатда 25-45 см бўлади. Ён шохчалари юқорига қараб вертикал йўналган, баргалри тухумсимон ёки эллипс шаклда бўлиб узунлиги 10 см гача етади. Барг тузилиши чўзинчоқ учи ўткирлашган, барги икки тарафлама осон синувчи тиканчалар билан қопланган. Одам терисига тушганда улар ноҳуш қичима ҳосил қиласди. Гуллари оч сариқ рангда бўлиб, 1 см га тенг бўлган соябон шаклдаги тўпгулда 5-9 тадан йигилган, гуллари тўғри, 2-2,5 мм бўлган гултожибарлардан иборат. Меваси цлиндросимон ёки ноксимон. Меванинг ранги турли хил очиқ қизил, қизил, тўқ қизил, тўқ сиёҳранг ва қорамтири рангларга эга. Кизил деб номланишига сабаб ҳам мевасининг қизил рангда бўлиши. Эрта баҳорда март - апрел ойларида гуллайди, мевалари август - сентябр ойларида пишади. Қизил тупроқни ҳимоя қилиш хусусиятига эга, зааркурандаларга ва касалликларга чидамли дараҳт. Қизил озиқ-овқат, фармацевтика саноатида халқ табобатида безак сифатида ва уй рўзгор буюмлари тайёрлашда ишлатилади. Қизил дараҳтининг фойдали хусусиятлари жуда кўпдир. Қизил дараҳти шифобахш хусусиятларга эга. Илгари барглари чой тайёрлашда, уруғлари эса қаҳва тайёрлаш учун хом ашё сифатида ишлатилган. Қизил тарихига тўхталадиган бўлсак, (Cornus.mas L.) қишлоқ хўжалиги ўсимлиги бўлиб, қадимда ундан кенг фойдаланишган. Қизил уруғлари Кримдаги Черсонесос яқинидаги қадимги аҳоли пункларининг археологик қазишмалари пайтида топилганлигини кўрстади. Ушбу топилма милоддан аввалги X-VII асрларга бориб тақалиши аниқланган. Фарбий Эрон мамлакатлари, Балқон ярим ороли қизил дараҳти кўп асрлар давомида маълум бўлган. Қадимги юонон олими Теофраст «Ўсимликларни ўрганиш» асари, бундан 23 аср илгари ёзилган бўлиб, унда

бир «дараҳат» ҳақида бир неча бор айтиб ўтган. Ўша пайтларда кизил дарахти аллақачон маданий ўсимликлар қаторига кирган. Москва ерларига Кизилни XVII-асрда кирол Алексей Михайлович дориворлик ҳусусиятини эшишиб олиб келтирган деб айтилади адабиётларда. Кизил чиройли кўриниши ва хушбўй ҳидли бўлгани учун кадимдан декоратив ўсимлик сифатида ҳам машҳур. Қадимда Париждаги «Versal» боғларини безаги бўлган. Биз Кизил (*Cornus mas L.*) ўсимлигини Самарқанд вилояти ҳудудларида экиб, купайтириш ишларини олиб боришимиш керак. Чунки бу ноёб ва қимматбаҳо ўсимлик Республикализнинг кўпгина минтақаларида тарқалмаган, унинг дориворлик ҳусусиятлари ва саноат, қишлоқ хўжалиги миқёсидаги аҳамиятлари тўлиқ ўрганилмаган.

Адабиётлар:

1. Анциферов, А.В. Кизил с мужским характером / А.В. Анциферов, В.Н. Меженский // Вестн. цветовода. – 2009. – № 22. – С. 14-17.
2. Витковский, В.Л. Плодовые растения мира / В.Л. Витковский. – СПб.: Издательство «Лань», 2003. – С. 246-248.
3. Ембатурова, Е.Ю. Сегрегаты линнеевского рода *Cornus L.* / Е.Ю. Ембатурова. – М.: Докл. ТСХА, 2003. – Вып. 275. – С. 11-15.

O'ZBEKISTON TUPROQ-IQLIM SHAROITIDA SABZAVOTLARNI YETISHTIRISHDA ZICHLASHTIRIB EKISH USULI

*To'rayev Jamil Muxamedjonovich, kichik ilmiy xodim
Sabzavot-poliz ekinlari va kartoshkachilik
ilmiy-tadqiqot institute
+998(94)6692519
E-mail: aripovashakhnoza@gmail.com*

Annotatsiya. Maqolada qishloq xo'jaligi sabzavot ekinlari hosildorligini oshirish maqsadida yetishtirish usullarini tadbiq etish yoritilgan. Qishloq xo'jaligi kam foydalaniladigan usullardan biri bu zichlashtirib sabzavot ekinlarini etishtirishdir. Bir maydonda bir necha xil ekinlarni aralash yetishtirish qushimcha daromad olib keladi, lekin qo'l mehnatini ko'proq talab etadi.

Kalit so'zlar. Zichlashtirib ekish usuli, sun'iy yo'ldosh ekin, sabzavotlar, turp, salat, pomidor, hosildorlik, daromad.

O'zbekiston iqtisodiyotining muhim sohasi bo'lgan qishloq xo'jaligini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlaridan biri bu ichki bozorni oziq-ovqat mahsulotlari bilan to'ldirish, ularni ishlab chiqarishda o'zini o'zi ta'minlash va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashdir. Ushbu vazifalarning samarali bajarilishi aholini ish bilan ta'minlash, uning turmush farovonligini oshirish, shahar va qishloqlarni obodonlashtirish kabi keskin ijtimoiy muammolarni hal etish imkonini berdi.

Mustaqillik yillarda O'zbekistonning agrar siyosati katta o'zgarishlarga duch keldi. Davlat va kollektiv sektorlarning qishloq xo'jaligi korxonalari tugatildi, ma'muriy-buyruqbozlik usullari mavjud bo'limgan holda ilg'or texnologiyalarni joriy etgan fermer xo'jaliklari tashkil etildi. Bu agrar sohani diversifikatsiya qilish, chorvachilik, parrandachilik, baliqchilik, sabzavotchilik, bog'dorchilik va asalarichilikni rivojlantirishga imkon berdi.

Qishloq xo'jaligi ekinlari hosildorligini oshirish qishloq xo'jaligini yanada sanoatlashtirish va shu asosda xom ashyni qayta ishlash, yig'ib olingen hosilni yuqori sifatli saqlashni ta'minlaydigan tegishli infratuzilmani yaratish, sabzavotni siqilgan ekish sabzavot etishtiruvchiga qo'shimcha daromad beradi.

Qishloq xo'jaligi kam foydalaniladigan usullardan biri bu zichlashtirib sabzavot ekinlarini yetishtirishdir. Bir maydonda bir necha xil ekinlarni aralash yetishtirish ekinlarni zichlashtirish deyiladi. Sabzavotchilik rivojlangan Bolgariya, AQSh, Yaponiya va boshqa mamlakatlarda ekinlarni zichlashtirib ekish usulidan foydalaniladi.

Turli o'simliklar hayotining turli davrida oziq moddalarga, yorug'likka ehtiyoji har xil. Shunga ko'ra, zichlashtirib ekish uchun shunday o'simliklar tanlanishi kerakki, ular bir dalada o'sayotganida bir-biriga xalaqit bermasligi lozim. Kartoshka, karam, pomidor tez o'suvchi ko'kat usimliklar bilan zichlashtiriladi. Bunda ko'kat o'simliklar hosili asosiy ekinlarning meva tuga boshlash davri boshlanguncha yig'ib olinadi. Makkajo'xori orasiga dukkakli o'simliklar asosan loviya ekiladi. Odatda, poliz ekinlari pomidor, bodring pushtasi keng (2-3 m) ekinlar pushtasining o'rtasiga o'suv davri kiska tezpishar usimliklar ekish mumkin, chunki asosiy ekinlar o'suv davrining yarmigacha pushtalar bo'sh yotadi.

Zichlashtirib ekish usulidan samarali foydalanish uchun ekinlar yuqori agrotexnika asosida parvarish qilinishi va tuprok unumdon bo'lishi kerak. Ekinlarni zichlashtirib ekishning kamchiligi shundaki, bunday dalalarda urug'ni mexanizmlar yordamida ekish va o'simliklarni parvarish qilish birmuncha qiyinchiliklar tug'diradi. Shuning uchun ekinlarni zichlashtirib ekish bizda keng avj olmadi va ko'pincha bu usulda issikxonalarda sabzavotlar etishtirish uchun foydalaniladi.

Zichlashtirib sabzavotlarni ekish bu asosiy hosilni sun'iy yo'ldosh ekinlari bilan birlgilidka etishtirishdir. Qoida tariqasida, sun'iy yo'ldosh ekinlari ekishdan tortib hosilgacha qisqa vaqtga ega. U asosiy hosilni ekishdan oldin qatorlar orasiga ekilgan yoki bo'sh joyda o'stiriladi. Masalan: pomidor, shirin qalampir, piyozni turp va salat bilan birlashtirish mumkin. Piyoz va salat bilan sabzi va maydanoz. Qishki sarimsoq yig'ib olingandan so'ng, to'shaklarni bodring, salat, arpabodiyon va boshqalar egallashi mumkin. Ikkidan ortiq ekin ekilgan bog 'to'shaklari aralash deb ataladi. Boshlash uchun, biz piyoz yoki ko'chat bilan zichlashtirilgan xolda ekishga harakat qilamiz. Turp va sabzavotli salat ixcham ko'chatlar uchun ideal sabzavotdir.

Turp erta sovuqqa bardoshli hosil bo'lib, piyoz va salat barglar bilan birlgilidka bahorgi vitamin

yetishmasligiga qarshi kurashishga yordam beradi. Turpning erta navlari ekilgan paytdan boshlab 25-35 kun ichida hosil beradi. Biz har 5-10 sm qatorda turp ekamiz. Ushbu ekish shakli piyoz yo'laklariga to'g'ri keladi.

Salatlar (bargli, Peking karam va boshqalar) sovuqdan qo'rqlmaydi. Ular, turp kabi, piyoz bilan bir vaqtda ekilgan bo'lishi mumkin. Piyoz ko'chat bilan 18-20 kunga, urug' bilan esa 10-12 kun davomida ekilganida paydo bo'ladi. Bu vaqtga kelib, barglari yaxshi rivojlanadi va piyoz ko'chatlarini quruq shamol va quyosh nurlaridan himoya qiladi. Bargli salatlar ekishdan 24-35 kun o'tgach iste'molga tayyor. Shuningdek, ular pushtalariga juda mos keladi. Salat ekish paytida qatorlar orasidagi masofa 15-20 sm, ketma-ket 2-3 sm ni tashkil qiladi. Parvarishlash ishlari o'z vaqtida olib boorish zarur, ya'ni sug'orish, begona o'tlarni olib tashlash va barglarni kesishdan iborat. Ushbu ekinlarni pomidor ekinini ekish uchun mo'ljallangan maydonlarda yetishtirish juda qulaydir.

Foydalilanilgan adabiyotlar

1. Балашев Н.Н., Земан Г.О. Овощеводство. Ташкент-1981. Ст. 38-45.
2. Варивода Е.А., Варивода О.П., Байбакова Н.Г. Селекция на адаптивность и создание нового генофонда в современном овощеводстве (Квасниковские чтения). Международная научно-практическая конференция. Москва. Издательство ООО «Полиграф-Бизнес». 2013. - С. 96.
3. Кононков П.Ф., Гинс В.К., Пивоваров В.Ф. и др. Овощи как продукт функционального питания. М.: ООО «Столичная типография», 2008. - С. 28-30.

ЁШ ҚУЁНЛАРНИ ОЗУҚЛАНТИРИШ

Карим Хидиров,
Дилшод Юлдошев

қишилоқ хўжалик фанлари фалсафа докторлари (Phd)
Ўзбекистон чорвачилик ва паррандачилик илмий
тадқоқод институтининг "Куёнчилик селекцияси ва генетика маркази")
Почта: uzkronvetservis@mail, 9918145532, 977820160)

Аннотация: Мақолада қуёнларнинг озиқлантириш тўйимли моддаларга бўлган талаблари - ёши, тирик вазни, физиологик холати ва йил фасиллари боғлиқ ҳолда озиқлантириш келтирилган.

Annotation: The article describes the feeding requirements of rabbits for nutrients - age, live weight, physiological condition and feeding depending on the seasons.

Аннотация: В статье описываются потребности кроликов в питательных веществах кормов в соответствии с возрастом, живой массой, физиологическим состоянием и сезоном года.

Калит сўзлар: озуқлантириши типлари, аралаш тип, қуруқ тип, бройлер, рацион, углеводли озуқалар.

ЁШ ҚУЁНЛАРНИ ОЗУҚЛАНТИРИШ

Ёш қуёнлар оналаридан 30-45 кунликда ажратилади. Шу вақтдан бошлаб улар меъёрларга биноан бокилади. Куёнчаларнинг 1 кг тирик вазнига ўртacha 62 г қуруқ модда, 730 кЖ алмашинув энергияси талаб этилади. Рационнинг 1 МЖга 16-17 г хазмланувчи протеин, 0,6 г кальций, 0,3 г фосфор, 1 мг атрофифа каротин, 120 ХТ D витамини ва 2,8 мг Е витамини бўлиши керак. Клетчатканинг энг мақбул микдори унинг қуруқ моддасининг 12-15 % атрофифа бўлиши керак.

1-жадвал

Ёш қуёнчаларга турли типдаги озуқлантиришда энергия ва тўйимли моддаларга бўлган талаблари меъёрлари (ўртacha бир бошга)

Кўрсаткичлар	Аралаш тип		Қуруқ тип		
	Ёш қуёнчалар ёши, кунликда				
	30-45	45-60	61-90	45-60	61-90
Алмашинув энергияси, Мж	1,14	1,44	1,88	1,12	1,49
Қуруқ модда, г	105	138	180	90	120
Хом протеин, г	22	28	37	22	29
Хазмланувчи протеин, г	15	20	26	18	24
Хом клетчатка, г	20	25	32	10	12
Ош тузи, г	0,6	0,8	1,1	0,5	0,7
Кальций, г	0,9	1,1	1,4	0,9	1,2
Фосфор, г	0,6	0,7	0,9	0,6	0,8
Темир, мг	7,6	9,7	12,6	5,3	5,1
Мис, мг	1,6	2,1	2,7	2,1	2,1
Рух, мг	6,5	8,3	10,8	7,5	6,9
Марганец, мг	5,5	6,9	9,0	13,5	13,5
Каротин, мг	1,1	1,4	1,8	1,1	1,7
Витамин D, ХБ	109	138	180	130	210
Витамин Е, мг	5,5	9,0	9,0	2,7	4,2

90 кунликдан катта ёш қуёнлар учун аралаш типли озуқлантиришда рационининг 100 г қуруқ моддасида камида 17 г хом протеини, 10 г хазмланувчи протеини, 22 гдан ошмаган хом клетчаткаси; қуруқ типли озуқлантиришда камида 1,1 МДж алмашинув энергияси, 21 г хом протеини, 14,5 г хазмланувчи протеини, 17 гдан ошмаган хом клетчаткаси- тери олишда ва подани таъмирлашда мос равишда камида 0,89 МДж алмашинув энергияси, 15,5 г хом протеини, 11 г хазмланувчи протеини, 22 гдан ошмаган хом клетчаткаси бўлиши тавсия этилади.

2-жадвал

Ёш қуёнчаларга турли типдаги озуқлантиришда энергия ва тўйимли моддаларга бўлган талаблари меъёрлари (ўртacha бир бошга)

Кўрсаткичлар	Аралаш тип			Куруқ тип	
	Ёш қуёнчалар ёши, ойда			3,5-5,5	
	3 - 4	5 - 6	5 - 6	терига	таъмирга
Алмашинув энергияси, Мж	1,74	2,01	2,28	1,91	1,49
Куруқ модда, г	200	230	260	168	168
Хом протеин, г	34	39	44	35	26
Хазмланувчи протеин, г	21	25	28	25	19
Хом клетчатка, г	44	50	57	29	38
Ош тузи, г	1,2	1,4	1,6	1,0	1,0
Кальций, г	1,2	1,4	1,6	1,5	1,5
Фосфор, г	0,8	0,9	1,0	1,0	1,0
Темир, мг	12,0	13,8	15,6	50,5	50,5
Мис, мг	2,0	2,3	2,6	2,2	2,2
Рух, мг	10,0	11,5	13,0	7,1	7,1
Марганец, мг	8,0	9,2	10,4	12,5	12,5
Каротин, мг	1,6	1,8	2,0	2,3	2,3
Витамин D, ХБ	160	184	208	340	340
Витамин Е, мг	8,0	9,2	10,4	6,8	6,8

Ёш қуёnlар учун рационлар тузишда ва кунлик озуқалар миқдорларини аниқлашда қўйидаги наъмунавий миқдорларга, кунлик энергия талабининг улушларида: қиши давр учун – 10-20 % пичан, 20-30 % ширали озуқалар ва 55-65 % концентрат озуқалар; ёзги даврга 30-40 % -кўк ўтлар, 60-70 % концентрат озуқалар бўлишига риоя қилиш лозим.

Рационлар таркибига юқори тўйимли ва енгил хазмланувчи углеводли озуқалар: қиши даврда юқори сифати дуккаклилар пичанлари ва ёзги даврда ёш кўк ўтлар, донли озуқалар, омихта ем, қайнатилган картошка, сабзи, буғдой кепаги, кунжара ва жмиҳлар, куруқ сут, гўштсуяк уни, балиқ уни, минерал қўшимчалар (ош тузи, суяк уни, озуқавий фосфатлар, микроэлементлар тузлари), витаминыли препаратлар ва премикслар қўшилади.

61-90 кунлик ёш қуёnlарнинг наъмунавий рационларига бир бошига кунига қиши даврда: 73 г пичан, 50 г арапа ва буғдой, 210 г илдизмевалилар, 20 г буғдой кепаги, 45 писта кунжараси ёки жмиҳи, 5 г балиқ уни,, 5 г озуқа ачитқиси, 1 ош тузи, 1,5 г учкальцийфосфат; ёзги даврда 260 г кўк ўтлар, 43 г арпа ва буғдой, 17 г кепаклар, 38 кунжара ва жмиҳлар, 4 г балиқ уни, 4 г озуқа ачитқиси, 1 г ош тузи ва 2,5 г учкальцийфосфат қўшилади.

Ёш қуёnlарни заводларда тайёрланган гранулаланган озуқалар билан боқиши мумкин.

Ёш қуёnчаларга, айниқса онасидан ажратилгандан сўнг биринчи ойлари ёмон сифатли, кам тўйимли дағал хашаклар, бир хил ва қотган ўтлар, орогодлар ва полиз экинларининг қолдиқлари билан улар қуёnчаларнинг ички органларининг нормал фаолиятини бузиши мумкинлиги сабабли берилмайди.

Ёш қуёnчалар кунига 2-3 маҳал ўрнатилган бир вақтларда озуқлантирилади. Уларга берилаётган озуқа бошқа турига кичик хажмлардан бошланиб аста секинлик билан тўлиқ алмаштирилади. Онасидан ажратилгандан сўнг икки хафта давомида онаси билан бирга бўлган даврдаги озуқалар берилиши давом эттирилади. Кўк ўтлар ўрилгандан сўнг оз вақт қуритилиб берилади. Илдизмевалилар хом холда, ер қолдиқларидан тозаланиб, ювилиб ва майдаланган холда берилади. Донлар берилишидан олдин эзгиланади ёки майдаланади. Ёш қуёnчаларга бузилган ёмон сифатли озуқаларни бериш ман этилади. Ёш қуёnчаларнинг озуқлантириш меъёрлари 31 жадвалда берилган.

Қуёnlчиларга охирги даврда янги уларни бройлерга боқиши йўналиши пайдо бўлди. Бунинг учун қуёnчаларнинг жинсининг фарқи йўқ ва уларнинг тирик вазни 10 хаftаликда 1,8-2,0 кг етказилади ва улардан 1 кг атрофида товарли гўштли нимта олинади.

Бройлер қуёnlар учун туғилгандан сўнг икки хафта она сути ягона озуқа бўлади. Учинчи хафтадан бошлаб уларга тўлақонли, мувозанатланган грануланган омихта ем берила бошланади.

Бройлер қуёnlар учун сут эмиш даврида тўлақонли омихта емлар: 14-21 қунликда -15 г, 21-28 қунликда-45, 28-35 қунликда -60, 35-45 қунликда -70 г, сутдан чиқарилгандан сўнг 46 кундан 70 қунликгача 120-180 гдан бир бошига берилади.

Хулоса

Ёш қуёnlар учун рационлар тузишда ва қунлик озуқалар миқдорларини аниқлашда қўйидаги наъмунавий миқдорларга, қунлик энергия талабининг улушларида: қишиги давр учун – 10-20 % пичан, 20-30 % ширали озуқалар ва 55-65 % концентрат озуқалар; ёзги даврга 30-40 % -кўк ўтлар, 60-70 % концентрат озуқалар бўлишига риоя қилиш ва барча озуқлантириш доимо уларнинг зарур тўйимли моддаларга бўлган талабларни тўлиқ қондириши лозим.

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 19-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(23-қисм)

**Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳиҳ: Файзиев Фарруҳ Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев**

Эълон қилиш муддати: 30.08.2020

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000